

Etkinlik

Bir Huzursuzluğun Romanı: Huzur adlı eleştiriden alınan aşağıdaki bölümü inceleyiniz. Metindeki söz varlığını bularak üsluba katkısını yazınız.

"Hayat şekilleri" derken ne düşünüyor Tanpınar? Bu deyimın anlamı Tanpınar'da bütün bir kültür ve uygarlığı içine alacak kadar geniş. Kültürümüzü, sanatımızı, geleneklerimizi, muaşeretimizi, eğlence anlayışımızı, törenlerimizi, oyunlarımızı, tümünü kapsar; ve bütün bunlar Tanpınar için bir estetik, daha doğrusu bir beğeni sorunudur. Eskiye bağlılığı da hem eski sanatımızda (özellikle müzikte) bulunduğu değerlere, hem de eski hayat şekillerinde bulunduğu (ve temelde birinciden pek ayrılmayan) aynı estetik değerlere bağlılıktır. Tanpınar hayat şekillerine estetik açıdan bakar, çünkü belli bir uygarlığın içinde, halkın bilmeden yarattığı bu biçimler bir sanat yapıtına benzer; onlar da başka bir yerden alınmamış, kendimizin olan «authentique» biçimlerdir ve Tanpınar'a göre özentisiz, içtenlikle yaratılıp yaşanan şeyler bir sanat yapıtı gibi güzeldir.

9. Okuduğunuz Yaban ve Huzur adlı roman eleştirisini üslup özelliklerine göre karşılaştırınız.

Yaban

Huzur

Yaban adlı eser, bir edebî metin örneği iken Huzur adlı romanın eleştirisi ise öğretici metindir.

ÖNEMLİ

Edebî Metinler ve Öğretici Metinlerin Özellikleri

Edebî Metinler

- Estetik kaygı güdülür.
- Üslup kaygısı söz konusudur.
- Öyküleyici ve betimleyici anlatıma, gözlemlere yer verilir.
- Sözcükler, yan ve mecaz anlamlarda kullanılır.
- Anlam kapalılığı söz konusu olabilir.
- Dil sanatsal işlevde ya da heyecanı bildirme işlevinde kullanılır.

Öğretici Metinler

- Bilgi vermek, aydınlatmak esastır.
- Sözcükler gerçek anlamında kullanılır.
- Açıklayıcı ve tartışmacı anlatım tercih edilir.
- Üslup kaygısı yoktur.

Okuduğunuz Yaban adlı eser, bir edebî metin örneğidir. Huzur adlı romanın eleştirisiyle Yaban adlı eseri üslup bakımından karşılaştırınız.

Yaban

Huzur Eleştirisi

Eserlerinden Bazıları:**Roman:** *Yaban, Ankara, Bir Sürgün, Panorama, Hep O Şarkı...***Tiyatro:** *Nirvana...***Mensur Şiir:** *Erenlerin Bağından, Okun Ucundan***Anı:** *Anamın Kitabı, Zoraki Diplomat...*

Yakup Kadri Karaosmanoğlu hakkında neler öğrendiğini, sanat anlayışının Yaban adlı romanına yansımalarının neler olduğunu yazınız.

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ'NİN BİR BAŞKA ÖNEMLİ YAZARI HAKKINDA**Reşat Nuri Güntekin**

- Anadolu'da öğretmenlik ve müfettişlik yapmıştır.
- Romanlarında sadece İstanbul'u değil Anadolu'yu da anlatmıştır.
- Eserlerinde güçlü bir gözlem dikkat çeker.
- Eserlerinde güçlü bir gözlem dikkat çeker.
- Roman kahramanları hayatın içindendir.
- Eserlerini canlı bir konuşma diliyle yazar.
- "Kelebek" adlı haftalık mizah dergisini çıkarmıştır.
- Eserlerinde mizah önemli bir yer tutar.
- "Yıldız böceği, ağustos böceği" takma adlarını kullanır.
- Tiyatroları ile romanları aynı doğrultudadır.
- Romanlarında sevinç, dost canlılığı dikkat çeker.
- İlk hikâyesi, *Eski Ahbap*'tır.
- İlk romanı, *Harabelerin Çiçeği*'dir.

ÖNEMLİ**Çalığıuşu Hakkında**

- Önce *İstanbul Kızı* adıyla tiyatro olarak yazılmış, sahnelenmesi kabul edilmeyince romana çevrilmiştir.
- Eserde, Anadolu'yu anlatır.
- Eser, geniş yankı uyandırmıştır.
- Feride, Kâmrân, Hayrullah roman kahramanlarından bazılarıdır.

BİLGİ KUTUSU

- Roman, 17. yüzyılda Batı edebiyatında ortaya çıkmış olay çevresinde oluşan edebî metinlerdir.
- Romandan önce onun yerini tutan farklı türler vardı ve bu türlerin en eskisi destanlardır.
- Destanların dışında masal, efsane, halk hikâyesi gibi türler, destandan sonra romanın yerini tutmuştur.
- Destanlar, ilk edebî ürünler olması onun önemini ortaya koyar.
- Roman; insanı merkeze alan, onun yaşamı hakkında bilgi veren bir tür olması bakımından önemlidir.
- Romanın ilk örneği, Cervantes'in (Sörvantes) *Don Kişot* adlı eseridir.
- Don Kişot'u Daniel Defoe'nun (Denyıl Düfo) Robenson Cruze (Rabınsın Kuruz) ve Jonathan Swift'in (Canıtın Sıvıft) Gulliver'in Gezileri (Galıvır) takip eder.
- Batılılaşma hareketlerinin doğal bir sonucu olarak Türk edebiyatına 19. yüzyılın ikinci yarısında girmiştir.
- Roman ilk olarak çeviriler yoluyla edebiyatımıza girmiştir.
- Edebiyatımızda ilk çeviri roman, Yusuf Kâmil Paşa'nın Fransız yazar Fenelon'dan çevirdiği *Telemaque* (Tele-mak) adlı eseridir.
- Edebiyatımızda ilk yerli roman, Şemseddin Sami tarafından yazılan *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat* adlı eseridir.
- Edebiyatımızda ilk edebî roman, Namık Kemal tarafından yazılan *İntibah* adlı eseridir.
- Edebiyatımızda ilk tarihî roman, Namık Kemal tarafından yazılan *Cezmi* adlı eseridir.
- Edebiyatımızda ilk köy romanı, Nabizade Nazım tarafından yazılan *Karabibik* adlı eseridir.
- Sami Paşazade Sezai'nin *Sergüzeşt* adlı romanı teknik bakımdan üstün bir eserdir.
- Edebiyatımızdaki ilk psikolojik roman, Mehmet Rauf tarafından yazılan *Eylül* adlı eseridir.
- Halit Ziya Uşaklıgil'in yazdığı *Aşk-ı Memnu* adlı roman, edebiyatımızda türünün ilk başarılı eseri sayılır.

ÖNEMLİ

Roman Türleri

Romanlar, konularına ve yansıttıkları edebî akımlara göre sınıflandırılabilir.

Konularına Göre Romanlar

Macera (Serüven) Romanı:

Bu roman türünde günlük yaşamda az rastlanan ilginç olaylar okurda heyecan uyandıracak şekilde aktarılır. "Monte Cristo Kontu" (Alexandre Dumas), bu roman türüne örnektir.

Sosyal Roman:

Sınıfsal çatışmaların, toplumsal sorunların ele alındığı roman türüdür. Yaprak Dökümü (Reşat Nuri Güntekin) bu türe örnektir.

Tarihî Roman:

Tarihsel olay ve kişileri konu alan roman türüdür. "Küçük Ağa" (Tarık Buğra) bu türe örnektir.

Psikolojik Roman (Tahlil Romanı):

Bireyin psikolojik durumunu, iç dünyasını, bilinçaltını, olayların bireyin ruh dünyasına tesirlerini anlatan roman türüdür. "Eylül" (Mehmet Rauf) bu türün edebiyatımızdaki ilk örneğidir.

Polisiye Roman:

Polisiye hadiselerin anlatıldığı, aksiyon, korku, gizem gibi öğeleri içeren roman türüdür. "Sherlock Holmes" (Sir Arthur Doyle) bu türe örnektir.

Otobiyografik Roman:

Yazarın kendi yaşamını anlattığı roman türüdür.

Tezli Roman:

Bir tez içeren, siyasi veya toplumsal problemi konu edinen roman türüdür.

Yaban romanının türü:.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Cevap: Tezli roman

3. Okuduğunuz *Yaban* adlı romanla ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Aşağıdaki olaylar yaşandığında Anadolu'nun içinde bulunduğu durumu yazınız.

Romanın içeriği, günlük tutan Ahmet Celâl adlı bir Türk subayının anılarından ibarettir. Sağ kolunu savaşta kaybeden bu genç subay bir askerinin davetini kabul ederek hayatının geri kalan kısmını Porsuk Irmağı'nın kıyısındaki bir köyde inziva içinde geçirmek istemektedir.

Aşağıda verilen olayları yaşayan roman kahramanı bunu nasıl kaydetmiştir?

Celâl'in köy, bozkır ve Anadolu hakkındaki görüşleri, yazarın kendi fikri de olabilir. Yakup Kadri bazen onu kendi görüşlerini aktarmakla görevlendirmiştir. Celâl acı gerçeği değiştiremeyen romantik bir milliyetçidir. Romanımızın kahramanı Celâl kibar bir İstanbul çocuğudur. Milliyetçi, idealist ve çok iyi eğitim görmüştür. Bu genç vatansever, dehşet içinde kendisinin yabancı olduğu köy çevresinde insanların, düşmana karşı verilen mücadeleye nasıl kayıtsız kaldıklarını seyreder.

Ahmet Celal ile ilgili aşağıda verilenler dışında neler eklenebilir? Yazınız.

Roman, sakat olan ve bu acizlik içinde milletin işgalcileri karşı verdiği savaşa katılamayan, içine düştüğü yeni çevrede yaptığı olumsuz gözlemleri derin bir karamsarlık içinde tasvir eden milliyetçi bir subayın hikâyesidir.

Aşağıda Anadolu köylülerinin savaşa yaklaşımı verilmiştir. Köylüler, ne zaman işgalleri önemsemeye başlamıştır? Yazınız.

Bu roman bir Anadolu köyünün kibar, okumuş ve idealist bir İstanbullu açısından nasıl görülebileceğini anlatır. Köyün tamamı Türk asıllı olduğu hâlde köylüler kendi milletin verdiği Kurtuluş Savaşı ile ilgilenmemektedir. Buna karşılık idealist genç, sürekli bu köylüleri millî dava için kazanmaya çalışır. Ancak Yunan ordusu henüz bu köye gelmediği için idealist gencin uyarıları ve verdiği vaazlar ciddiye alınmaz. Köy sakinleri her şey yolundaymış gibi günlük hayatlarını devam ettirirler. (Acar Sevim, *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi* • Cilt 1, Sayı 2, Sonbahar 2014)

Yaban-Yakup Kadri Karaosmanoğlu

رواية بأطروحة: تدور حول مشكلة اجتماعية أو سياسية وتحكيها بطرح أطروحة (رأي ، ادعاء).

Tarihi roman: Konusu tarihi olaylar ve kişiliklerden oluşur.

الرواية التاريخية: يتكون موضوعها من أحداث وشخصيات تاريخية.

Küçük Ağa-Tarık Buğra - Devlet Ana (Kemal Tahir)

Otobiografik Roman: Yazarın kendi hayatından kesitleri roman kurgusu içinde yazın ürünü haline getirerek okuyucunun beğenisine sunduğu eserlerdir.

رواية السيرة الذاتية: هذه هي الأعمال التي تُعرض على إرضاء القارئ من خلال تحويل أقسام حياة المؤلف إلى منتج أدبي ضمن الرواية

Dokuzuncu Hariciye Koşuşu (Peyami Safa)

Nehir Roman: Bir kimsenin, ailenin ya da topluluğun, belli bir zaman dilimi içerisindeki yaşam ve yaşayışını birbirinin devamı şeklinde sunan seri eserlere nehir roman adı verilir.

رواية النهر: الأعمال المسلسلة التي تقدم حياة وحياة شخص أو عائلة أو مجتمع في فترة زمنية معينة كاستمرار لبعضها البعض تسمى روايات النهر

Küçük Ağa, Küçük Ağa Ankara'da, Firavun İmanı (Tarık Buğra)

Gotik Roman: Karanlık, gizemli, korkutucu, çılgınlıklarla dolu bir ortamda geçen kanlı, şeytani, büyümlü olayları konu alır.

الرواية القوطية: تدور حول أحداث دموية، شيطانية، سحرية تحدث في بيئة مظلمة، غامضة، مخيفة

Büyük Umurlar (Charles Dickens) (Çarls Dikins)

Yansıttıkları Edebi Akımlara Göre Roman Türleri

أنواع الروايات حسب الحركات الأدبية المنعكسة

Klasik Roman La Princesse De Cleves (La Piranses Dö Kılev) (Madame De La Fayette) (Madam Dö La Fayet) - Télémaque (Telemak)-Fénelon (Fenelon)

Romantik Roman İntibah (Namık Kemal) - Sefiller-Victor Hugo (Viktor Hügo)

Realist Roman Aşk-ı Memnu (Halit Ziya Uşaklıgil) - Kırmızı ve Siyah-Stendhal (Stendal)

Natüralist Roman Zehra (Nabizade Nazım) - Nana (Nana)-Émile Zola (Emil Zola)

Modern Roman Aylak Adam (Yusuf Atılgan) - Bulantı-Sartre (Sartre)

Postmodern Roman Benim Adım Kırmızı (Orhan Pamuk) - Ulysses (Yulises)-James Joyce (Ceymis Coys)

Egzistansiyalist roman Bulantı-Sartre (Sartre) - Gülün Adı-Umberto Eco (Umberto Eko)

Romanın Yapı Unsurları

عناصر بناء الرواية

1. Kişiler

- Romanda anlatılan olayları gerçekleştiren kahramanlardır.
- Gerçek hayatta rastlayabileceğimiz kişiler olabilecekleri gibi tamamen kurgusal da olabilirler.
- Kahramanlar ruhsal ve fiziksel özellikleriyle tanıtılır.

- Romanda bahsedilen kişiler rol dağılımlarına göre; başkahraman, yardımcı kahramanlar, karşıt güç şeklinde ayrılır.
- Kişilerin kendine özgü ayırt edici özellikleriyle diğerlerinden ayrılanlara karakter.
- Kıskançlık, cimrilik, korkaklık gibi niteliklere sahip olanlarına ise tip denir.

الأشخاص

- هم الأبطال الذين يصنعون الأحداث الموصوفة في الرواية.
- يمكن أن يكونوا أشخاصاً من الحياة الواقعية، أو يمكن أن يكونوا خياليين تمامًا.
- يتم تقديم الأبطال بخصائصهم الروحية والجسدية.
- ينقسم الأبطال حسب أدوارهم في الرواية؛ (بطل الرواية، الأبطال المشاركين، القوة المعارضة) .
- إن الشخصية هي خاصية بالأبطال وهي التي تميز بينهم.
- أولئك الذين لديهم صفات مثل الغيرة والبخل والجبن يطلق عليهم بالطراز.

Tip ve Karakter Arasındaki Fark Nedir?

- Tip belli bir zümreyi temsil ederken karakter kendine özgü özellikleriyle ön plana çıkar. Yani tip genel, karakter özeldir denilebilir.
- Tip genel olduğundan farklı eserlerde de karşımıza çıkabilir fakat karakter özel olduğundan başka eserlerde karşımıza çıkma olasılığı yoktur.
- Tip tek yönlüken karakter çok yönlüdür.

ما هو الفرق بين الطراز والشخصية؟

- بينما يمثل الطراز مجموعة معينة، فإن الشخصية لها خصائص مميزة بنفسها. يمكن القول أن الطراز عام والشخصية خاصة.
- نظرًا لأن الطراز عام، يمكن رؤيته في أعمال مختلفة، ولكن نظرًا لأن الشخصية خاصة، فلا يمكننا رؤيتها في أعمال أخرى.
- الشخصية متعددة الاستخدامات بينما الطراز أحادي الاتجاه.

2. Zaman

- Romanın başından sonuna dek geçen süreyi ifade eder.
- Romanda zaman kullanılırken olaylar sırasına göre verilebileceği gibi geçmişe dönüş-geleceğe gidiş şeklinde kronolojik sıraya bağlı olmaksızın da anlatım söz konusu olabilir.

الوقت

- يشير إلى الفترة من بداية الرواية إلى نهايتها.
- أثناء استخدام الوقت في الرواية، يمكن إعطاؤه وفقًا لترتيب الأحداث، أو يمكن روايته في شكل العودة إلى الماضي والذهاب إلى المستقبل بغض النظر عن الترتيب الزمني.

Romanda üç tür zaman karşımıza çıkar:

a. Nesnel Zaman (Kozmik Zaman): Romanın dışında var olan, toplumların yaşamış oldukları somut, gerçek zamandır. *Küçük Ağa* romanında nesnel zaman, Mayıs 1919 ile Mayıs 1922 tarihleri arasındadır.

b. Vaka (Olay) Zamanı: Romanda olayların geçtiği zamandır. Nesnel zamanın tamamını değil, bir bölümünü kapsar. *Küçük Ağa* romanında vaka zamanı, nesnel zaman içinden seçilmiştir. Bu zaman diliminde bazı olaylar özetlenerek verilir.

c. Anlatma Zamanı: Romandaki olayların öğrenilip anlatıldığı zamandır. Anlatma zamanında, nesnel zaman ve olay zamanı öznel bir şekilde yorumlanarak aktarılabilir. Olaylar aktarılırken geriye dönüşlerden, hatırlatmalardan yararlanır. *Küçük Ağa* romanı 1963 yılından önce Yeni İstanbul gazetesinde yayımlanmış, daha sonra kitap hâline getirilmiştir.

هناك ثلاثة أنواع من الوقت في الرواية

أ. الوقت الموضوعي (الزمن الكوني): إنه الوقت الحقيقي الواقعي الموجود خارج الرواية والذي عاشت فيه المجتمعات. رواية الاغا الصغير هو الوقت الموضوعي في فترة ما بين 1919 – 1922.

ب. وقت الحالة (الحدث): هو وقت وقوع الأحداث في الرواية. إنه لا يغطي كل الوقت الموضوعي، بل جزءاً منه. في رواية الاغا الصغير يتم اختيار وقت الحالة من وقت موضوعي. يتم تلخيص بعض الأحداث في هذه الفترة الزمنية.

ج. وقت السرد: هو وقت معرفة أحداث الرواية وشرحها. في وقت السرد، يمكن تفسير الوقت الموضوعي ووقت الحدث بشكل شخصي. أثناء نقل الأحداث، يتم استخدام الفلاش باك والتذكيرات. تم نشر رواية الاغا الصغير في جريدة اسطنبول الجديدة قبل عام 1963 ومن ثم تم نشرها ككتاب.

3. Mekân

- Anlatılan olayların meydana geldiği, yaşandığı yerdir.
- Yazar tarafından kurgulanıp oluşturulan yer, romanda kişilerin karakterleri ve davranışları üzerinde de etkili olacağından önemli bir unsurdur.

المكان

- المكان الذي وقعت فيه الأحداث الموصوفة.
- يعد المكان الذي يصوره المؤلف ويخلقه عنصراً مهماً في الرواية حيث سيؤثر أيضاً على شخصيات وسلوكيات الناس.

4. Olay Örgüsü

- Romanın merkezinde anlatılan tek bir olay vardır fakat bu olay gerçekleştiği sırada diğer kişilerinde başında geçen olaylar (olay halkası) bulunmaktadır.
- Tüm bu olaylar, olay örgüsünü oluşturur.
- Romanda geçen olaylar birbiriyle bağlantılı bir bütünlük ve neden-sonuç ilişkisi içerir.
- Olay örgüsü meydana gelirken kişiler arası anlaşmazlık, mücadele ve çatışmalar yaşanır.
- Ana olayı şekillendiren çatışmaya temel çatışma denir.

سلسلة الأحداث

- هناك حادثة واحدة فقط في مركز الرواية، ولكن في وقت وقوع هذه الحادثة توجد أحداث (حلقة الحدث) يمر بها الأشخاص الآخرين.
- كل هذه الأحداث تشكل الحبكة.
- تحتوي الأحداث في الرواية على علاقة مترابطة بين التكامل والسبب والنتيجة.
- تحدث الخلافات الشخصية والصراعات والاشتباكات أثناء الحبكة.
- يسمى الصراع الذي يشكل الحدث الرئيسي الصراع الأساسي

Tema

- Romanın geneline hâkim olan temel duygu ve düşüncedir.
- Her roman bir tema etrafında şekillenir.
- Tema soyuttur.(nefret, aşk, sevgi, özlem, yalnızlık vb.)

الموضوع

- هو العاطفة والفكر الأساسيان السائدان في الرواية.
- كل رواية تتشكل حول موضوع ما.
- الفكرة مجردة (كراهية، حب، شوق، الوحدة، إلخ)

Anlatıcı

- Romanda geçen olayları anlatan, kurgulanmış kişidir.
- Anlatıcı yazar değildir! Bakış açısına göre olayları birinci (Ben) ya da üçüncü (O) ağızdan anlatabilir.

الراوي

- الشخص الخيالي الذي يصف أحداث الرواية.
- الراوي ليس الكاتب! اعتمادًا على وجهة نظره، يمكنه معرفة الأحداث من ضمير الشخص الأول أو الثالث.

Bakış Açısı

Anlatıcının romanda geçen kişi, zaman, mekân ve olayları ele alış biçimi ve bunlara karşı takındığı tutumdur. Üçe ayrılır;

a. Hâkim (Tanrısâl / İlâhî) Bakış Açısı: Anlatıcı, olaylara ve kahramanlara hâkimdir. Olayların nasıl gelişeceğini bilir ve görür. Olayları anlatırken kahramanların aklından geçenleri ve psikolojilerini yansıtır. Bu bakış açısında anlatıcı üçüncü kişidir.

b. Kahraman (Ben) Bakış Açısı: Olaylar, hikâye kahramanlarından birinin ağzıyla anlatılır. Olayları yaşayan kahraman, olaylar karşısındaki izlenim ve tutumunu kendi bakış açısıyla yansıtır. Bu bakış açısında anlatıcı birinci kişidir.

c. Gözlemci (Müşahit) Bakış Açısı: Anlatıcı; gördüklerini, tanık olduklarını aktarır. Hikâye kahramanlarının aklından geçenleri bilmez. Anlatıcının anlatımı gördükleriyle sınırlıdır. Nesnel bir tutum sergilenir. Bu bakış açısında anlatıcı üçüncü kişidir.

المنظور

نهج الراوي اتجاه الشخص والزمان والمكان والأحداث في الرواية وموقفه اتجاهها. وهي مقسمة إلى ثلاثة:

أ. المنظور المهيمن (الإلهي / الإلهي): يهيمن الراوي على الأحداث والأبطال. يعرف ويرى كيف ستتطور الأحداث. إنه يعكس عقل ونفسية الأبطال أثناء سرد الأحداث. في وجهة النظر هذه، الراوي هو الشخص الثالث.

ب. منظور البطل: يتم سرد الأحداث من خلال فم أحد أبطال الحكاية. البطل الذي يختبر الأحداث يعكس انطباعه وموقفه تجاه الأحداث من وجهة نظره الخاصة. في وجهة النظر هذه، فإن الراوي هو الشخص الأول.

ج. منظور المراقب: الراوي؛ ينقل ما رآه وشهد. إنه لا يعرف ما يدور في عقل أبطال الحكاية. يقتصر سرد الراوي على ما يراه. يتم عرض موقف موضوعي. في وجهة النظر هذه، الراوي هو الشخص الثالث.

Anlatım Teknikleri**تقنيات الشرح****1. Anlatma (Tahkiye etme) tekniği**

Anlatma tekniğinde okuyucu ile eser arasına anlatıcı girer. Okuyucu hemen her şeyi anlatıcı kanalıyla görür ve öğrenir.

١. تقنيّة المحاكاة

في هذه التقنية، يتدخل الراوي بين القارئ والعمل. القارئ يرى ويتعلم كل شيء تقريبًا من خلال الراوي.

Örnek

Oturdular. Neriman'ın buraya üçüncü geliyordu. Her seferinde burasını biraz daha seviyor ve beğeniyordu. Her şey temiz, her şey güzel. Zevkli bir kadın eliyle döşenmiş küçük bir ev odası gibi. Ve baş başa konuşmaya müsait! Pastacı, muhallebici gibi yerleri daima dükkân fikriyle beraber düşünmeye alışmış Neriman için, bu mahrem küçük salon yepyeni bir şeydi. Fahriye'nin de hayranlığını yüzünden görmek istiyordu. Fakat utanç, Fahriye'nin yüzünde, bütün hisleri kırmızıya boyamış ve örtmüştü, sıkıldığı belliydi."

2. Gösterme Tekniği

Olaylar, kişiler, varlıklar okuyucuya doğrudan sunulur. Anlatıcı, okuyucu ile eser arasına girmez. Okuyucunun dikkati eser üzerinde yoğunlaşır. Bu teknikte kişilerin konuşmaları ve hareketleri yansıtılarak okuyucunun kendisini eserin kurmaca dünyasında hissetmesi sağlanır. Gösterme tekniği; diyalog, iç konuşma veya bilinç akışı şeklinde olabilir.

۲. تقنية العرض

يتم تقديم الأحداث والأشخاص والموجودات مباشرة إلى القارئ. لا يأتي الراوي بين القارئ والعمل. يتركز انتباه القارئ على العمل. تنعكس محادثات الناس بهذه التقنية وحركاتهم، مما يسمح للقارئ أن يشعر بنفسه في العالم الخيالي للعمل. تقنية ملاحظة يمكن أن يكون في شكل حوار أو حديث ذاتي أو تيار من الوعي

Örnek

"Küçük Ağa başını kaldırdı ve soran gözlerle baktı. Doktor çevik bir davranışla ayağa kalkmıştı. Gidecekti artık. Onun hâlâ soran gözlerine dost gözlerle bakarak: -Çünkü, dedi. Küçük Ağa'nın siz oluşu... yani... nasıl söylemeli?... Anlıyor musunuz veya anlatabiliyor muyum bilmem... Sizin gibi genç, güçlü, kuvvetli... ve bilhassa bilgili, akıllı biri oluşu... Kısacası işte siz oluşunuz benim için hususî bir kıymet ve ehemmiyet taşıyor."

3. Özetleme Tekniği: Roman ve hikâyelerde sıklıkla başvurulanan tekniklerinden birisi de özetlemedir. Böylelikle olaylar dağılmadan ve tekrara düşmeden hikâye ilerlemiş olur.

۳. تقنية التلخيص: التلخيص هو أحد الأساليب المستخدمة بكثرة في الروايات والقصص. بهذه الطريقة ، تقدم الحكاية قبل أن تنهار الأحداث وتكرر.

Örnek

"Ali Rıza Bey, Babıali yetiştirmelerinden bir mülkiye memuruydu. Otuz yaşına kadar Dahiliye kalemlerinden birinde çalışmıştı."

4. Geriye Dönüş Tekniği: Geriye dönüş tekniğinde yazar karakterlerin yerlerin ve olayların geçmişleriyle ilgili bilgi vermeyi amaçlar. Bunun yanı sıra karakterlerin romanın içerisinde bir şeyler hatırlamaları da bu anlatım tekniğiyle verilir.

۴. تقنية العودة الى الوراء: في تقنية العودة الى الوراء، يهدف المؤلف إلى إعطاء معلومات حول تاريخ الشخصيات والأماكن والأحداث. بالإضافة إلى ذلك ، تتذكر الشخصيات شيئاً ما في الرواية من خلال تقنية السرد هذه.

Örnek

"Emir Bey'e baktı, yüzü gergin ama solukları düzgün. İki yıl önceki yangının son yuttuğu evi hatırladı. Aram Usta'nın oturduğu evi. Az yukarda, üç yol ağzındaydı. Şimdi, arta kalan yığıntıda kuzukulağı, hindiba yetiştiriyor.

5. Pastiş: Bir sanatçının üslubuna, tarzına, dil ve anlatım özelliklerine; onu anımsatan, çağrıştıran bir şekilde öykünmeye denir. Pastiş, sanatçının dil ve anlatım özellikleri ile sözleri taklit edilerek gerçekleştirir

۵. باستيش

يقال محاكاة عندما يتم تحقيق أسلوب الفنان ولغته وخصائص تعبيره. إنها تسمى باستيش من خلال تقليد لغة الفنان وميزات التعبير والكلمات عنده.

6. Parodi

Ciddi olarak kabul edilen bir eserin tümünü ya da bir bölümünü biçim ve içerik açısından değiştirerek abartma, çarpıtma yoluyla komikleştirmeye denir. Parodi, içerikle ilgili bir taklit gibidir.

٦. محاكاة ساخرة

تسمى محاكاة ساخرة عندما يتم تعديل جزء أو اثر كامل من عمل يعتبر جدي من حيث الشكل والمضمون الى شكل ساخر. المحاكاة الساخرة هي تقليد للمحتوى.

7. İroni

Anlatılmak istenenin alay olduğunu belli edecek biçimde tersinin söylenerek anlatılmasına denir. Tersinden anlam yükleme yöntemi ile gerçeğe vurgu yapılarak sarsıcı bir etki yapılır.

٧. الايروني

هو شرح المقصود بطريقة عكسية ساخرة. يتم إحداث تأثير صادم من خلال التأكيد على الواقع بطريقة عكسية لإسناد المعنى.

Örnek

“kendimi trafikte ilk kez bu kadar güvenli hissediyorum, şoförlüğün baya iyiymiş”

8. İç Çözümleme Tekniği: İç konuşmada olduğu bu teknikte de karakterin duygu ve düşünceleri okuyucuya aktarılır. Ancak buradaki temel fark bu duygu ve düşünceler anlatıcı tarafından yani üçüncü ağızdan anlatılmasıdır. Burada hakim bakış açısı söz konusudur.

٨. تقنية التحليل الداخلي: نجد في هذه التقنية ما وجدناه في تقنية الكلام الداخلي، حيث يتم نقل مشاعر وأفكار الشخصية إلى القارئ. ومع ذلك، فإن الاختلاف الرئيسي هنا هو أن هذه المشاعر والأفكار يفسرها الراوي بصيغة الغائب يعني بضمير الشخص الثالث الغائب.

Örnek

“Eve gitse, biliyordu, gece yarısına dek başka bir şey yapamadan, yukarıdakilerin patırtısına sövecekti... Bol gürültülü, bol dumanlı meyhanelerden birine girdi. Tezgâhın önünde bir boş yer bulup oturdu. Yaklaşan garsona, - Şarap, dedi. Garson, sanki salt onun için buradaymış gibi eğildi. Sanki ötekiler duyacak diye korkuyordu.”

9. Olay Anlatımı: Metindeki olaylar, bir anlatıcı tarafından anlatılır.

٩. تقنية شرح الحدث: يتم شرح الأحداث من قبل شارح ما.

Örnek

Haftada iki gece dostlara danslı çay veriliyor, en aşağı iki üç gece de başkalarının davetine gidiliyordu. Aşağı sofa ile taşlık arasındaki camekân kaldırılmış, delik deşik duvarlar sarı yaldızlı bir kâğıt ile kaplanmıştı. Davet akşamları taşlıktaki su küpü, sofadaki yemek masası ve daha başka hırdavat eşya mutfağa taşınıyor, yukarıdan kilimler, iskemleler, süslü yastıklar indirilerek bir kabul salonu dekoru kuruluyordu.

Romandaki Kişilerin Ruhsal Açıdan Sunuluş Yöntemleri

تقنيات التحليل النفسي للأشخاص في الرواية

1. İç Konuşma Tekniği: Kahramanların içsel konuşmalarını aktarmaya dayanan anlatım tekniğidir. İç konuşma tekniğinde, kahramanın duygu ve düşünceleri sesli düşünme şeklinde yansıtılır. Bu anlatım tekniğinde kahraman, karşısında biri varmış gibi kendi kendine konuşur.

١. تقنية الحديث الذاتي:

إنها تقنية سردية تقوم على نقل الكلام الداخلي للأبطال. في تقنية الحديث الذاتي، تنعكس مشاعر وأفكار البطل على شكل التفكير بصوت عالٍ. في أسلوب السرد هذا، يتحدث البطل إلى نفسه كما لو كان هناك أحد أمامه.

Örnek:

Bu kedi, tahta masanın üstüne çıkmış, köpeğime durmadan homurdanacak mı? Sandalyenin üstündeki vişneçürüğü rengindeki delik çoraplar... Asmanın yaprakları daha yemyeşil. Bizim bahçedeki kurudu bile. Deniz, Bozburun'a doğru başını almış gidiyor. Uzaklarda görünen, İstanbul'un neresi kim bilir? Sesler neden gelmiyor?

2. Bilinç Akışı: Genellikle XX. yüzyıl modern roman ve hikâyesinde kullanılmış bir anlatım tekniğidir. Kahraman anlatıcı ve bakış açısı söz konusudur ancak bilinç akışında iç konuşmadan farklı olarak cümleler arasında mantık ilişkisi zayıftır. Bilinç akışı ile iç konuşma tekniği genellikle iç içe kullanılır.

٢. تيار الوعي

إنها تقنية سردية مستخدمة في الروايات والقصص الحديثة في القرن التاسع عشر. الراوي البطل وجهة نظره هي الأساس، ولكن على عكس التحدث الذاتي، فإن العلاقة المنطقية بين الجمل ضعيفة في تيار الوعي. غالبًا ما يتم استخدام تيار الوعي والحديث الذاتي مع بعض.

Örnek

Evet ama onlar yoksa, geri dönülmez yollarda kaldılarsa suç onda mıydı? Kader, kismet, taksirat! O öldürmemişti. Allah biliyordu içini, ölmelerini istememiş, aklından geçirmemişti.

Köse Hasan'ın avradı, kızı, Pehlivan Ali'nin anası duyup gelecekler, soracaklardı. O öldürmemiş, ölmelerini istememişti ama, dinleyecekler miydi bakalım. Ağıt, figan, feryat...

Köylü toplanacak, büyük büyük açılan gözleriyle soracaklardı ondan. Nerde Hasan? Ali nerde? Biliyordu diyeceğini, ezberlemişti amma, dinletebilecek miydi? Karı kancık kısmı lâf anlar mıydı? Ölü evine dönecekti evi. Gazocağını mazocağını çıkaramayacak, sırtlığı mırtlığı veremeyecekti karısına. Öfkeyle tükürdü yere."

BETİMLEME (BETİMLEYİCİ ANLATIM)

Betimlemede amaç, okuyucunun anlatılanı gözünde, zihninde canlandırmasını sağlamaktır.

Varlıkların okuyucunun gözünde, zihninde canlanacak şekilde ayırt edici nitelikleriyle resim çizer gibi anlatılmasına betimleme (tasvir etme) denir. Betimlemede gözlem esastır. Gözlemle elde edilen bilgiler açık, sade ve anlaşılır bir dille okuyucunun gözünde canlanacak şekilde anlatılır. Betimlemede yazar, tasvir edeceği varlığı kendi bakış açısına, kendi görüş ve değerlendiriş biçimine göre anlatır, betimlemeye kendi yorumunu katabilir.

Örnek: Tarla, baştan başa insan ve tınazlarla örtülüydü. Sık, yüksek boylu çavdar tarlasının biçilmiş bölümlerinde orakçı kadının sırtı; demet yaparken, parmakları arasında sallanan başklar; çocuğunun gölgedeki beşiğine eğilen kadın ve peygamber çiçekleriyle örtülü tarlada toplanmış ekin demetleri görünüyordu. Öte yanda; ceketsiz, gömlekli köylüler, kızışmış kuru tarlada toz kaldırarak araba üstünde ayakta durarak demetleri yerleştiriyorlardı.

AÇIKLAMA (AÇIKLAYICI ANLATIM)

Makale, fıkra, eleştiri ve deneme gibi öğretici özellikler gösteren türlere özgü bir anlatım biçimidir. Herhangi bir konu hakkında bilgiler vermek, bir şeyler öğretmek amacına yöneliktir. Açıklama, bilinmeyeni bilinir kılmasıdır. Amaç doğrudan bilgi vermek olduğundan yazar sanatlı söyleyişlere, imalı sözlerle pek yer vermez. Açık, anlaşılır bir dil kullanır.

Örnek:

Divan edebiyatı Arap ve Fars edebiyatının Türk edebiyatındaki uzantısıdır. Hem içerik hem de biçim yönünden tam bir taklittir Divan edebiyatı. İşlenen konulara doğru düzgün bir konu eklenmemiştir. Biçim için geçerlidir bu. Divan şairi, bu açmazdan kurtulmak için söz oyunlarına başvurmuştur. Bu nedenle Divan edebiyatı bir marifet gösterme edebiyatıdır.

ÖYKÜLEME (ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM)

Öyküleyici Anlatım tekniğinde yazarın amacı, okuyucuyu bir olay içinde yaşatmaktır. Öyküleyici Anlatım tekniğine **hikâye etme** de denir. Olay akışı vardır. Olaylar birbiri üzerine gelişir ve zaman durmadan geçer. Genellikle **haber kipleriyle** çekimlenmiş yüklemeler kullanılır. ... geldi, ... anlatmış, ... maviydi v.b.

Örnek: "Derse geç kalmıştım. Hemen bir taksi tuttum. Taksici beni derse yetiştirmek için biraz hızlı sürdü. Önümüzde giden araç ani fren yapınca ona arkadan çarptık. Bereket, taksici hemen frene basmıştı da çarpışma hafif oldu. Tabii ben de derse yetişemedim."

TARTIŞMA (TARTIŞMACI ANLATIM)

Yazarın kendi doğrularına okuyucuyu inandırmak, onu kendi gibi düşündürmek için kullandığı anlatım tekniğine **tartışma** denir.

Amaç kendi düşüncesini savunmak, varsa yanlış düşüncüyü çürütmek olduğundan yazar, düşüncelerini sanki karşısında okuyucu varmış da onunla konuşuyormuş gibi ele alır. Kendi görüşünü ortaya koyar, karşıt görüşün dayanaksız olduğunu örnekleri ile gösterir.

Bu yöntemde önce eleştirilecek olan düşünce verilir. Yazar, kendi düşüncesinin doğruluğunu, eleştirdiği düşüncenin ise yanlışlığını savunur.

Örnek:

"Bazı bilim adamları yanlış, anlaşılabilir bir Türkçe ile yazıyorlar. Üstelik bunlar, edebiyatçı olmadıklarını ileri sürerek, hoş görülmelemlerini de istiyorlar. Ama bu, mazeret olamaz. Çünkü bizim onlardan istediğimiz, duygu ve düşüncelerini düzgün bir dille yazmalarındır. Bunun için de sanatçı olmaya gerek yoktur. Her insan ana dilini hatasız kullanacak ölçüde bilmelidir bence."

BİLGİ KUTUSU

Eleştiri Türünün Özellikleri

- Yazılı anlatım türü olarak eleştiri, bir sanat eserini çeşitli yönleri ile inceleyip açıklamak, eserin anlaşılmasını sağlamak ve eseri değerlendirmek amacıyla yazılan yazılardır.
- Eleştiri bir düşünceyi destekleyerek olumlu yanlarını ortaya koyması ya da bir sanat eserini geniş okur kitlesine tanıtması bakımından sıkça başvurulmuş bir yazılı anlatım türüdür.
- Eleştirinin temel sorumluluğu eser hakkında bilgilendirmektir ancak eleştirmenler, bir eser hakkında bilgi verirken zaman zaman eseri yargılamak ya da açıklamak amacı güderler.
- Bir eleştirmenden beklenen, bir eseri eleştirirken olabildiğince öznellikten uzak durması ve eseri belirli ölçütlere göre bir amaç doğrultusunda değerlendirmesidir.
- Eleştirmen kendi beğenisini, izlenim ve düşüncelerini tek ölçüt olarak almamalıdır.
- Eleştirmenlerin yaklaşımına, eseri değerlendirme yöntemlerine göre değişik eleştiri türleri vardır.
- Eleştiri türlerinin çeşitliliği, düşünce sistemlerinin çeşitliliği ile doğrudan ilişkilidir.

YAZAR HAKKINDA

Berna Moran

İstanbul'da doğdu. Babası Rumeli'den göç edip ticaretle uğraşan Vefâ Bey, annesi Hazine-i Hassa memurlarından Ali Kâmil Bey'in kızı Mesrûre Hanım'dır. Lise öğrenimini sırasıyla İngiliz High School, Robert College, Darüşşafaka Lisesi ve Işık Lisesi gibi okullarda tamamlayan Berna Moran, 1945'te İstanbul Üniversitesi İngiliz Filolojisi Bölümü'nü bitirdi. Mezun olduktan sonra aynı bölümde asistanlığa başlayan Moran, Halide Edip Adıvar'ın danışmanlığında İngiliz şair John Donne üzerine doktora tezini yazdı.

Edebiyat eleştirisine yeni bir soluk kazandıran Berna Moran, Türk Edebiyatı metinlerinin yazar ve devir ağırlıklı olarak ideolojik yönlendirmelerin fazlasıyla etkili olduğu eleştiri anlayışından sıyrılarak bilimsel ve felsefi temeller üzerine oturtulmuş kuramlar ışığında değerlendirilmesini sağlamıştır. Disiplinlerarası ilişkiler ışığında edebî metnin çözümlenmesi gerektiğine işaret ettiği üç ciltten oluşan çalışması *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış* kitabında yer verdiği metin analizlerinde "Roman dünyasının anlaşılması açısından gerekli olan toplumsal ve siyasal açıklamalar bir dönüşüm hikâyesi şeklinde anlatılmaktadır. Ayrıca eserlerin hangi bağlama oturduğunun anlaşılması açısından kimi dönemlerin temel özellikleri bağımsız yazılarca değerlendirilmektedir." (Alver 2011: 66) Berna Moran, roman incelemelerine yer verdiği eserlerinde bir romanın nasıl tahlil edileceğini teorik olarak anlatmaktan ziyade eserin oluşumuna tesir eden ve roman tahlili ile açıklanabilecek dinamiklere dikkat çeker. Sözelimi metin analizlerinde yapı ve temayı birbirinden ayırmak yerine her iki unsuru da birer çerçeve olarak kabul ederek romanın başarılı yönleri kadar kusurlu olduğu hususlara da dikkat çeker. Bu bakımdan onun incelemeleri sadece teknik değerlendirmelerle sınırlı olmayıp aynı zamanda sosyolojik ve tarihsel eleştirinin gereklerine de uygunluk gösterir.

Başlıca Eserleri

Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1, 2, 3; Edebiyat Kuramları ve Eleştiri

Yukarıdaki biyografiden ve okuduğunuz Huzur romanının eleştirisinden hareketle Berna Moran'ın eleştiride öne çıkmasıyla ilgili çıkarımlarınızı yazınız.

.....

.....

BİLGİ KUTUSU

Eleştiri Türleri

- Eleştiri türlerinin çeşitliliği, düşünce sistemlerinin çeşitliliği ile doğrudan ilişkilidir. Özdemir (2002, 2008) genel olarak eleştiri türlerini şöyle sınıflandırmaktadır:

Sanatçıya Dönük Eleştiri: Eleştirmenin değerlendirmek için ele aldığı yapıtı özellikle sanatçının varlığını ölçü alarak yapmasıdır. Eleştirmen, yapıtı açıklamak için yapıtın yazarı ile ilgi kurar. Sanatçının hayatını ve kişiliğini inceler. Elde ettiklerini belge olarak kullanır. Ruhbilimsel eleştiri ve yaşam öyküsel eleştiri biçimleri bu tür içinde düşünülür.

Yapıta Dönük Eleştiri: Eleştirmenin bakış açısının sanatçıya değil de yapıtına yönelik olduğu eleştiridir. Bu tür eleştiride tek ölçüt okura sunulmuş yapıttır. Eleştirmen, konunun ele alınış biçimi, yapıttaki anlatım biçimi, dilin kullanımı gibi noktaların işleniş üzerinde durur. Nesnel eleştiri ve dil bilimsel eleştiri bu tür eleştirinin çeşitleridir.

Okura Dönük Eleştiri: Eleştirmenin yapıtı değerlendirmekten çok, yapıtın bir okur olarak kendisi üzerindeki etkilerini değerlendirdiği eleştiridir. Bu tür eleştiri belli ölçütlere göre yapılmadığı için deneme havasındadır ve öznelir. İzlenimci eleştiri bu tür içindedir.

Topluma Dönük Eleştiri: Eleştirmenin değerlendirme yapacağı yapıtın ortaya konduğu dönemdeki toplumsal ve tarihsel özelliklerin yapıta etkileri gözlenir. Yapıt, toplumsal bir belge olarak görülür. Bu tür eleştiride yapıt, estetik yönden çok; yapıtı etkileyen toplumsal ve tarihsel koşullar belirlenerek değerlendirilir. Tarihsel eleştiri ve toplum bilimsel eleştiri bu tür içinde ele alınır.

Çözümleyici Eleştiri: Yukarıda açıklanan eleştiri türlerinin yetersiz görülmesi üzerine kimi eleştirmenler, yapıtı çok yönlü inceleme yoluna gitmişlerdir. Bu türde eleştirmen, gerektiğinde öznel, nesnel ya da toplumcu bir bakışla yapıta yaklaşılabileceğini savunur. Türü ne olursa olsun her eleştiri, yazarın ne yaptığını, ne yapmak istediğini bulmaya yöneliktir

Etkinlik

Aşağıdaki tabloyu doğru biçimde doldurunuz.

Makalenin Özellikleri

- Açıklamaya ve bilgi vermeye dayalı anlatım türlerinden biri olan makalenin konu sınırlaması yoktur.
- Toplumun genelini ya da bir bölümünü ilgilendiren bilimsel ve sanatsal her konuda yazılabilir.
- Yazar dilediği konuyu seçer.
- Bir düşünce yazısı olan makale, genellikle canlılığını anlatımın yalınlığından, yoğunluğundan alır. Düşünceyi gölgeleyen anlatım oyunları, diğer bir deyişle sanatsal bir anlatım kaygısı taşımaz.
- Sözcüklerin mecaz anlamlarından çok gerçek anlamları tercih edilir.
- Makalede önemli olan, düşüncelerin birbirini bütünleyen ve örüntüleyen bir düzen içinde verilmesidir (Özdemir, 2002:139).
- Makale yazarı hangi konuda yazarsa yazsın okurlarının düzeyine uygun yazmalı, makalesini okunabilir ve inandırıcı kılmanın yollarını düşünmelidir.

Makale – Eleştiri Arasındaki Farklar

- Eleştiride öznel değerlendirmeler, eleştirmenin beğenileri öne çıkabilirken makalede böyle bir durum söz konusu değildir.
- Makaleler, eleştiriye göre daha nesnel yazıdır.
- Eleştiride samimi bir dil kullanılır, bu dil eleştiri türünü sohbetle yaklaştırmaz.
- Makalede yazar, görüşünü kabulendirmeye çalışırken eleştiride eleştirmenin okura görüşünü kabul ettirmek gibi bir amacı yoktur.
- Konu seçimi makaleye göre daha sınırlıdır.
- Eleştiri daha çok eser üzerine yapılır ve eserin değerlendirilmesi söz konusudur.

Cevaplar:

4.3 EDEBİYAT ATÖLYESİ: KONUŞMA

Dilin zenginliği temasında öğrendiklerinizden hareketle edebî dil ile günlük dili karşılaştıran bir sunum hazırlayınız.

4.3.1. Konuşma Öncesi

Aşağıdaki metni okuyunuz.

Bir toplumda dili herkesin doğru ve güzel kullanması beklenemez. Modele ihtiyaç vardır. Dili doğru ve güzel kullananların yani ciddi manada elit zümrenin model alınması, taklit edilmesi gereklidir. Zevkleri oturmuş, değerleri yerleşmiş ve yücelmiş bir elit zümrenin yaşama tarzına vücut vermeden dilin güzel ve doğru konuşulmasını beklemek iyi niyeti gerçekliğe hâkim kılma arzusunun ötesine geçemez sanıyorum. Sürdürülen hayat bunun böyle olduğunu her dönem ve mekânda ortaya koymuştur. Bir dili güzel konuşmak, yüksek zümre yaşama tarzında bir araya gelen farklı unsurların birlikteliğine ihtiyaç gösterir.

Prof. Dr. Şerif Aktaş, *DİLİN DOĞRU VE GÜZEL KULLANIMI ÜZERİNE*

4.3.2. Konuşma Sırası

Hazırlamış olduğunuz sunumu, sunum ve konuşma kurallarına uyarak paylaşınız.

4/4 DİNLEME/İZLEME: OTOBİYOGRAFI

BAŞLANGIÇ

BİLGİ KUTUSU

Otobiyografi / Öz yaşam öyküsü birinci kişinin ağzından anlatılır. Bu yönüyle anı türüne benzer ancak anı türündeki gibi dönemini yansıtmak kaygısı yoktur. Yazar, merkeze kendisini alır ve zamansal sıralamaya dikkat ederek, gerçeğe bağlı kalarak, doğal ve yalın bir dille kendi yaşamını yazar. Kendini, yaşamını anlatan yazardan nesnel olması beklenemez (Özdemir, 2002: 211).

Yazar, öz yaşam öyküsünü öykü, roman veya şiir biçiminde kaleme alabilir.

Bir başkasının hayatı roman, öykü gibi türlerde kaleme alınacağı gibi belgesel de yapılabilir.

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu	Roman	Peyami Safa
Avare Yıllar	Roman	Orhan Kemal
Suyu Arayan Adam	Roman	Şevket Süreyya Aydemir
Otobiyografi	Şiir	Nazım Hikmet Ran
Böyle Gelmiş Böyle Gitmez	Otobiyografi	Aziz Nesin
Kurmaca Bir Dünyanın İpliğinde Bir Koza	Belgesel	Oğuz Atay

4.4.1. Dinleme/İzleme Öncesi

1. Yaşayan Edebiyatçılar-Tarık Buğra – TRT Arşiv belgeselinin giriş bölümünü izleyiniz. Yazarın eserlerini not ediniz.

.....

.....

.....

.....

14. Aşağıdaki tabloyu doğru biçimde doldurunuz.

D/Y	Türle ilgili özellik
☐	Kronolojik bir sırayla anlatım söz konusudur.
☐	Önemli bir kişinin hayatı, başka biri tarafından kaleme alınır.
☐	I. kişi ağzından anlatımla oluşturulur.
☐	Anlatılanlarda abartıya kaçan ifadeler bulunabilir.
☐	Doğumdan otobiyografinin yazıldığı ana kadar geçen süreyi kapsar.
☐	Düşünsel planda yazılır.
☐	Başkasından öğrenilen bilgilere öncelik verilir.
☐	Tartışmaya yol açabilecek bilgilere yer verilmez.

Belgesel ile yazılı metin arasındaki farkları tablodan da yararlanarak yazınız.

Belgeselin özellikleri	Yazılı metinlerin özellikleri
Belgesel, gerçek kişi, olay ve mekânları ele alır.	Yazılı metinlerin gerçekliğe sıkı bağlılığı söz konusu değildir.
Belgelere dayanır.	Belgelere dayanmaz.
Nesnel bir sunumu vardır.	Nesnellik iddiası yoktur.
Belgeler, gerçek kabul edilen malzemelerden oluşur.	Gerçek gibi kabul edilmez.

Belgesel ile yazılı metin arasındaki farklar:

YAZAR HAKKINDA

Tarık Buğra

2 Eylül 1918 tarihinde Konya'nın Akşehir ilçesinde doğdu. Babası Erzurumlu Mehmet Nâzım Bey, Akşehir'de ağır ceza reisi olup bu bölgede Serbest Fırka ve Demokrat Partinin kuruluşunda aktif rol oynamıştır. Çıkarmış olduğu Nasreddin Hoca isimli haftalık dergide Tarık Buğra, babasına yardım ederek dergi ve gazete yazarlığı konusunda ilk tecrübesini yaşar. Buğra'nın manevi dünyasının şekillenmesinde annesi Tahiroğullarından Nâzike Hanım'ın okuduğu ilahilerin yanı sıra Yunus Emre ve Mevlâna sevgisi etkili olur.

1930 yılında ilkokulu, 1933 yılında da ortaokulu bitiren Tarık Buğra, lise eğitiminin iki yılını İstanbul Erkek Lisesinde tamamladıktan sonra 1936 yılında Konya Lisesinden mezun olur. Tarık Buğra, İstanbul Erkek Lisesinin ikinci sınıfında okurken, okulun yatılı bölümü kapatıldığı için Haydarpasa Lisesine kaydedilir. Bu okulun çok kalabalık olması onu sıkar ve o sıralarda Siirt'te hâkim olarak çalışan babasına eve dönmek istediğini belirtir. Bunun üzerine kaydı Konya Lisesine alınır. İstanbul Erkek Lisesinde hoca-sı Hakkı Süha Gezgin'in teşvikiyle ilk hikâyelerini yazmaya başlayan Buğra, edebiyat konusundaki şuurlu uyanışının bu yıllarda olduğunu belirtir. İnsanı anlatmaya değer bulduğu andan itibaren yazar olmaya karar verir.

Not olarak yazma, okunan metindeki önemli bilgilerin hatırlanması, çerçeve oluşturulması, bilgilerin toplanması ve ifade edilmesinde kullanılır. Güdümlü yazma, önceden belirlenen belli bir konu hakkında tartışmaya, düşünce üretmeye ve yargıya ulaşarak yazma etkinliğidir. Eleştirel yazma, bir konu seçilerek derinlemesine incelenir ve konunun farklı yönleri değerlendirilerek karşılaştırılır ve yazıya geçirilir. Kontrollü yazma, cümle yapıları aynen verilerek ya da istenilen değişiklikler yapılarak metnin yazılması istenir. Yaratıcı yazma, bilgi verilmesi ya da bilginin transfer edilmesi yerine düşünceleri ve duyguları özgürce açıklamak söz konusudur.

Yazacağınız otobiyografide yazma amacınızı ve yukarıdaki yazma tekniklerinden hangisini kullanacağınıza karar verin.

4.5.2. Yazma Sırası

Bu temada öğrendiklerinizle ve yazma aşamalarını gerçekleştirerek otobiyografinizi yazınız.

.....

.....

.....

ÖNEMLİ

Otobiyografi Nasıl Yazılır?

- Otobiyografi; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur ve öncelikle bu bölümlerde nelerden söz edileceği belirlenir.
- Öz yaşamla ilgili önemli noktalara, neyden söz edilmek isteniyorsa onlara değinilir.
- Kullanılmak istenen anlatım teknikleri ve düşünceyi geliştirme yolları belirlenir.
- Kullanılacak üslup özellikleri belirlenir.
- Çerçeve metin oluşturulur.
- Metin, gözden geçirilerek eksikleri belirlenir.
- Kullanılması düşünülen görsel varsa bu, belirlenir.
- Yazılan metin, paylaşılır.

Yukarıda verilen önemli noktaları göz önünde bulundurarak otobiyografinizi yazınız.

4.5.3. Yazma Sonrası

Yazdığınız metni arkadaşlarınızla paylaşarak değerlendiriniz. Eksik yönlerini belirleyiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

DİLİN İŞLEVLERİ

GÖNDERGESEL (Gönderici) İŞLEV

Daha çok **bilgi vermek** maksadıyla yazılan metinlerde kullanılır.

Dilin, bilgiyi olduğu gibi aktarma işlevine **göndergesel (gönderici) işlev** denir.

- "Aruz ,şiirde ahengi sağlamak için kullanılan bir ölçüdür."
- "Fatih Sultan Mehmet,29 Mayıs 1453 Salı günü İstanbul'a girdi."

HEYECANA BAĞLI İŞLEV

Gönderici mesajı **heyecan ve duygularını** dile getirmek maksadıyla meydana getirmişse dil "Heyecan" işlevinde kullanılmıştır.

- "Aman Allah'ım! Bir insan bunu nasıl yapar?"
- "Çabuk olun, bir an evvel yetişmeliyiz!.."

ALICIYI HAREKETE GEÇİRME İŞLEVİ

Harekete geçirme işlevi de diyebiliriz. Bu daha çok **emir kipindeki** cümlelerde meydana gelmektedir.

- *"Kitabını aç, oku."*
- *"Öğrenciler bahçede toplansın."*

KANALI KONTROL İŞLEVİ

Mesaj; kanalın, mesajı iletmeye uygun olup olmadığını öğrenmek maksadıyla meydana getirilmişse kanalı kontrol işlevinde kullanılmıştır. Kısacası **soru cümlelerine** kanalı kontrol işlevi diyebiliriz.

- *"Kitaptaki soruları cevapladınız mı?"*
- *"Bahçedeki dışbudak ağacını gösterebilir miniz?"*

ŞİİRSEL (Şairane) İŞLEV

Mesajın sınırlarını belirleyen işlevdir. Mesajın iletisi kendinde ise dil şiirsel (şairane) işlevinde kullanılır.

*Akşam, yine akşam, yine akşam;
Bir sırma kemerdir suya baksam.
Akşam, yine akşam, yine akşam;
Göllerde bu dem bir kamış olsam.*

Ahmet Haşim

DİL ÖTESİ İŞLEV

Mesaj, **dille ilgili bilgiler** vermek için oluşturulmuşsa “dil ötesi işlev” denir.

- "Dilek ve zaman ekleri fillere getirilir."

D. DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI:

Anlatım biçimlerini kullanan yazarlar, düşüncüleri kanıtlamak ve daha inandırıcı kılmak için çeşitli teknikler kullanır.

1. Tanımlama:

Anlatılmak istenen varlığın veya durumun “ne” olduğunu ifade eden sözlerdir. Bir şeyin tanımını ortaya koyar.

Anlatım biçimlerinden daha çok “Açıklama” içerisinde kullanılan bir tekniktir.

Söz, yazarın kelimeleri işlemesiyle ortaya çıkandır. Yazar, duygu ve düşüncelerini bize sözlerle anlatır.”

(Söz nedir? Diye sorduğumuzda cevap alabiliyoruz. Burada tanımla tekniği kullanılmıştır.

2. Örneklendirme:

Sözü edilen, anlatılmak istenen durumun veya düşüncenin daha anlaşılır olması için örnekler verilir. Örnekleme tekniğini tanık gösterme ile karıştırmayın. Tanık göstermede kişinin sözü kullanılır, örnek göstermede kişinin adı veya eseri yeterlidir.

Anlatım biçimlerinden “Açıklama” ve “Tartışma” içerisinde kullanılan bir tekniktir.

Örnek Paragraf:

“Bir roman yazılırken toplumdaki kopuk olmaması gerekir. Eserlerin kaynağı yaşadığı toplumdur. Yaşadığı yerleri eserlerinde anlatan yazarlar çok daha başarılı olmuştur. Yaşar Kemal’in eserlerinde bu durumu çokça görürsünüz.”

Yukarıdaki paragrafta romanın toplumdaki kopuk olmamasını istenmekte ve bu şekilde yazı yazar **Yaşar Kemal** örnek olarak gösterilmiştir.

3. Tanık Gösterme:

Anlatıcı düşüncelerini okuyucuya inandırıcı kılmak için tanınmış kişilerin sözlerini kullanır. Bu yöntem tanık gösterme denir. Kişilerin sözleri kullanılmak zorundadır.

Anlatım biçimlerinden “Açıklama” ve “Tartışma” içerisinde kullanılan bir tekniktir.

Örnek Paragraf:

Bir milletin gelişmişlik seviyesi onların kazancıyla doğrudan orantılı olmayabilir. Petrol kaynaklarına sahip olan ülkelerin belirli bir gelirleri vardır. Oysa o gelirlerin eğitimle bütünleşmesi sağlanmazsa tükenmesi an meselesi olur. Lord Byron’un “Ekmekten sonra eğitim bir milletin en büyük ihtiyacıdır.” Sözü de eğitimin önemini anlatmıştır.

4. Karşılaştırma:

Birden fazla varlık ya da kavramın aralarındaki benzerlikleri ya da farklılıkları ortaya koymak için kullanılan anlatım yöntemidir. Esas olan durum şudur: Karşılaştırma için ortak bir durum olması gerekir. Yani kardeşinle senin ders çalışma sürelerin karşılaştırma konusu olabilir fakat sen iyi top oynarken, kardeşinin iyi resim yapması bir karşılaştırma değildir.

Anlatım biçimlerinden “Açıklama” ve “Tartışma” içerisinde kullanılan bir tekniktir.

Örnek Cümleler:

“Romanlarındaki konular daha ayrıntılı olması gerekirken, hikayelerinde bu konu genişliği daha hakimdir.”

“Yazarın şiirlerindeki anlatımın sadeliğini, düz yazı eserlerinde görülmemektedir.”

“Bu aracın en önemli özelliği güvenlik detaylarıdır.”

5. Sayısal Verilerden Faydalanma:

Bir kavramı veya durumu inandırıcı kılmak için rakamsal değerler verilir. Bunlar anket sonuçları, araştırmalar, istatistiksel veriler gibi durumlar olabilir.

Anlatım biçimlerinden “Açıklama” ve “Tartışma” içerisinde kullanılan bir tekniktir.

Örnek Paragraf:

Toplam nüfus sadece 7 milyon olan Azerbaycan'da kitaplar ortalama 100.000 tirajla basılırken, Türkiye'de bu rakam 2000 - 3000 Ortalama ABD'de doları, Türkiye'de ise bu rakam 10 ABD doları altındadır. Türkiye'de onun 100 kişiden sadece 4,5 kişi kitap okuyor.

6. Benzetme:

Bir kavramı ya da varlığı başka kavram ya da varlığa ait özelliklere anlatmadır. Düşünce yazılarında da olay yazılarında da benzetmeler kullanılabilir. Benzetme edatını kullanmak zorunda değildir anlatıcı.

Örnek Metin:

“Deneme yazarı bir söz işçisidir. Aynı kuyumcu gibidir. Sözleri sarraf edasıyla işler ve okuyucuyla buluşturur.”

Yukarıdaki benzetme, düşünce yazısında kullanılan benzetme örneğidir.

Çakmak çakmak gözleri vardı. Keman kaşları, elma yanakları insanı büyülüyordu. Aşk, gökyüzündeki sayısız şimşeklerin vücuttaki duygu haliydi.”

Yukarıdaki benzetme, olay yazısında kullanılan benzetme örneğidir.

ANLATIM ÖZELLİKLERİ

1. Açıklık:

Bir cümlelerin anlam belirsizliği taşımadan tek bir anlam içermesidir. Bir cümlelerin birden çok anlam taşıması, anlam belirsizliğine dolayısıyla da anlatım bozukluğuna yol açar. Anlam belirsizliğinin oluşması birkaç nedenden kaynaklanmaktadır:

- Bana ne söyleyeceğini biliyorum.
(.....)
- Balık tutmayı dayımdan çok severim.
(.....)
- Yaralı kadına korkulu gözlerle baktı.
(.....)

2. Duruluk:

Duruluk, düşünceyi yeterli sözcük ya da sözcük öbeği kullanarak anlatmadır. Duru bir anlatımdan tek sözcük çıkarılamayacağı gibi, tek sözcük de eklenemez. Kısaca duruluk; gereksiz kelime, kelime grubu ve eklere yer verilmemesidir.

- Onunla ilk tanıştığımda ondan hiç hoşlanmamıştım.

3. Yalınlık (Sadelik):

Yalınlık; anlatımın süsten, söz sanatlarından, gösterişten, basmakalıp söyleyişlerden uzak olmasıdır.

- Kimi zaman, sana diyeceklerimi tutup onlara desem diyorum, sana susacaklarımı onlara sussam...

4. Özgünlük:

Anlatımda başkasına benzememe, kendine has olmaktır. Yazıda taklitçilikten kaçınma; farklı, yeni, alışılmadık dışında olmaktır.

- Büyük sanatçıyı ötekilerden ayıran, eserinin altından imzası çekildiğinde bile bilinir oluşudur.

- Özgün olmayı anlatan bazı söz öbekleri şunlardır: **kendi sesini yakalamak, kendi damgasını vurmak, kendi soluğunu yaymak, kendi mührünü basmak, imzasını atmak, sıra dışı olmak...**

- Özgün olmamayı anlatan bazı söz öbekleri şunlardır: **basma-kalıp ifadeler, sıradan anlatım, beylik sözler, başkalarının ayak izinden gitmek, açılmış yoldan ilerlemek, başkalarına öykünmek...**

5. Doğallık:

Anlatımın yapaylıktan, yapmacıklıktan uzak olması, içten geldiği gibi oluşturulmasıdır.

- Gelebilecek eleştirileri önemsemeden içinden geldiği gibi dile getirmiş düşüncelerini.

6. Özlülük:

Az sözle çok şey anlatmaktır. Özlü cümlelerde anlatım genellikle çok katmanlı, derin ve yoğundur. Özlü cümlelerde, "satır aralarındaki anlam", "buzdağının görünen yüzeyi" gibi söz öbekleri kullanılır. Atasözleri ve bazı şiirler özlü anlatım içerir.

- Bu işin nereye varacağını sorduğumuzda bize, "Aşığa Bağdat sorulmaz." cevabını verdi.

7. Ulusallık-Yerellik:

Bir sanatçının sadece kendi ülkesinin insanlarına hitap edebilmesine **ulusallık**, bu ülkenin bir bölgesine hitap edebilmesine ise **yerellik** denir.

- Yazar, eserini kendi toprağının öz suyu ile yoğurmadağı müddetçe evrensele ulaşamaz.

8. Evrensellik:

Yazıda, insanların ortak duygu ve düşüncelerini yansıtmaya, tüm dünyaya seslenebilmeye denir.

- Sanatçıyı ölümsüz kılan tüm insanlığın ortak duygularına seslenebilmesidir.

9. Etkileyicilik:

Bir eserin veya metnin ele aldığı konuyla ya da anlatımının güzelliğiyle okurda bir duygu veya davranış değişikliği yaratmasıdır.

- Bu yapıt, anlatımıyla okurunu peşinden sürüklüyor.

10. Akıcılık:

Anlatımın herhangi bir engele takılmadan pürüzsüz bir şekilde sürüp gitmesidir. Telaffuzu zor sözcükler, karmaşık cümleler, devrik cümleler, ses akışını bozan ifadeler akıcılığın önündeki engellerdir.

- Şemsi Paşa Pasajı'nda sesi büzüşesiceler.

11. Sürükleyicilik:

Okuyucunun ilgisini canlı tutmak, okuyucuyu esere bağlamaktır.

- Yazarın son çıkan romanı o kadar ilgimi çekti ki onu bir solukta okudum.

12. Tutarlılık:

Anlatımda birbiriyle çelişen düşünceleri ileri sürmemek, sık sık düşünce değiştirmemektir.

13. Yoğunluk:

Birçok anlamı bir arada vermektir. Anlam içinde anlam bulunacak şekilde bir anlatımı tercih etmektir.

14. Kalıcılık:

Geçmiş dönemde ortaya konan bir yapıtın gelecekte de ilgi görmesi, geçerliliğini korumasıdır.

15. Çağdaşlık:

Çağının gerisinde kalmamak, çağına uygun özellikler taşımaktır.

16. İçtenlik:

Anlatımın yürekten, candan, samimi olmasıdır.

Yazarın Üslubu Nasıl Bulunur?

1. Dil ve Kelime Kullanımı

- Yazar dili sade ve akıcı mı, yoksa süslü ve ağır mı kullanmış?
- Günlük konuşma diline mi yakın yoksa sanatlı ve edebi bir dil mi tercih etmiş?
- Samimi bir üslup mu var, yoksa resmi bir anlatım mı?
- Kelimeleri ustalıkla kullanarak okuyucuyu hikâyeye çekebiliyor mu?

2. Cümle Yapısı

- Cümleler uzun ve karmaşık mı, yoksa kısa ve anlaşılır mı?
- Cümleler arasında ritmik bir denge var mı?
- Cümlelerin yapısı hikâyenin temposuna uyum sağlıyor mu?

3. Anlatım Biçimi ve Teknikleri

- Anlatım açıklayıcı, betimleyici, öyküleyici ya da tartışmacı mı?
- Kahramanları kendi diliyle mi konuşturuyor?
- İroni (alay), mizah veya duygusal anlatım teknikleri kullanılıyor mu?

4. İmge ve Sanatlı Söyleyiş

- Benzetmeler, imgeler ve sanatlı ifadeler var mı?
- İmgeler, anlatıma lirik (şiirsel) bir hava katıyor mu?

5. Duygu ve Anlatımın Etkisi

- Anlatım sıcak, içten ve samimi mi?
- İronik anlatımla okuyucuyu gülümsetiyor mu, yoksa duygusal bir yoğunluk mu sağlıyor?

6. Tema ve Konu İşleyişi

- Yazar belli başlı konulara sıkça mı değiniyor?
- Temaları işlerken anlatımı tutarlı mı kullanıyor?

Kısaca

Bir yazarın üslubunu bulmak için, dilinin sadeliği veya süslülüğü, cümle yapısının uzunluğu ve ritim, anlatım biçimi, kullandığı imgeler ve sanatlı söyleyişler, duygu aktarımı ve tema işleyişi gibi yönlerle dikkat edilir.

Örnek

İncecik bir yağmur, kaldırımları usulca dövüyordu. Sokak lambalarının solgun ışığı altında, ıslanan

yollar ayna gibi parlıyordu. Şehir, yorgun bir dev gibi sessizliğe bürünmüştü."

1. Dil ve Kelime Kullanımı:

- Sade ve akıcı bir dil kullanılmış.
- Sanatlı ifadeler var: ("yağmur kaldırımları dövüyor", "şehir yorgun bir dev gibi").

2. Cümle Yapısı:

- Cümleler orta uzunlukta ve akıcı.
- Betimlemeler arasında güzel bir ritim var.

3. Anlatım Biçimi ve Teknikleri:

- Betimleyici anlatım kullanılmış. Mekan ve atmosfer detaylıca anlatılıyor.

4. İmge ve Sanatlı Söyleyiş:

- Güzel imgeler var: yağmurun kaldırımı dövmesi, şehrin dev gibi betimlenmesi.
- Lirik (şiirsel) bir hava hissediliyor.

5. Duygu ve Anlatımın Etkisi:

- Hüzünlü ve sakin bir his veriyor.
- Okuyucuya dinginlik ve biraz da yalnızlık duygusu geçiyor.

6. Tema ve Konu İşleyişi:

- Yağmurun getirdiği sessizlik ve şehrin yalnızlığı işlenmiş.

Bu yazarın üslubu sade ve sanatlı bir dil kullanan, betimlemelerle duygulu ve şiirsel bir hava yaratan, hüzünlü ve dingin bir anlatım tarzına sahip bir üsluptur.

Örnek:

Sokakta çocuklar kahkahalarla koşuyor, top peşinde deli gibi savruluyordu. Bakkalın önünde yaşlı amcalar yüksek sesle tartışıyor, martılar ise çığlık çığlığa gökyüzünü dolduruyordu. Her köşede ayrı bir hayat, ayrı bir telaş vardı."

1. Dil ve Kelime Kullanımı:

- Sade ama **canlı ve hareketli bir dil kullanılmış.
- Günlük yaşama çok yakın bir anlatım var.

2. Cümle Yapısı:

- Cümleler biraz uzun ama ritmik ve hızlı ilerliyor.
- Hareket hissi cümlelere yansıtılmış.

3. Anlatım Biçimi ve Teknikleri:

- Öyküleyici ve betimleyici anlatım var.
- Olaylar hızlı bir akışla veriliyor.

4. İmge ve Sanatlı Söyleyiş:

- Sanatlı anlatım az. Daha çok doğrudan ve canlı bir tasvir yapılmış.

5. Duygu ve Anlatımın Etkisi:

- Coşkulu, hareketli ve canlı bir atmosfer yaratılmış.
- Okuyucuda bir şehir hayatının karmaşasını ve neşesini hissettiriyor.

6. Tema ve Konu İşleyişi:

- Günlük hayatın hareketliliği ve şehrin canlılığı işlenmiş.

Kısacası:

Bu yazarın üslubu, sade ve hızlı bir dil kullanan, canlı ve hareketli bir atmosfer yaratan, doğrudan ve içten bir anlatım tarzına sahip bir üsluptur.

CÜMLE TÜRLERİ

YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER	ÖGE DİZİLİŞİNE GÖRE (YÜKLEMİN YERİNE GÖRE) CÜMLELER	ANLAMINA GÖRE	YAPILARINA GÖRE CÜMLELER
1. İsim (Ad) Cümlesi 2. Fiil Cümlesi	1. Kurallı Cümle 2. Devrik Cümle 3. Eksiltili Cümle	1. Olumlu Cümle 2. Olumsuz Cümle 3. Soru Cümlesi	1. Basit Cümle 2. Birleşik Cümle a. Girişik Birleşik Cümle b. Şartlı Birleşik Cümle c. İç İçe Birleşik Cümle d. Ki'li Birleşik Cümle 3. Sıralı Cümle a. Bağımlı Sıralı Cümle b. Bağımsız Sıralı Cümle 4. Bağlı Cümle 5. Ara Sözlü Cümle

YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

1. İsim (Ad) Cümlesi

- Yüklemi isim ya da isim soylu olan (zamir, zarf, edat, bağ-
laç vs.) cümlelerdir.
- İsim soylu sözcükler ek-fiil alarak yüklem durumuna geçer.
 - Elinde büyük bir hediye paketi vardı.
Yüklem
 - Bugün de herkes mutluydu.
Yüklem

2. Eylem (Fiil) Cümlesi

- Yüklemi fiil olan cümlelerdir.
 - Dün yine yapayalnız dolaştım yollarda.
Yüklem
 - Sen gülünce güller açar gülpempe.
Yüklem

ÖGE DİZİLİŞİNE GÖRE CÜMLELER

1. Kurallı Cümle

- Yüklemin sonda olduğu cümlelerdir.
 - Çayı zamanında demlemelisiniz.
Yüklem
 - Bu soruyu ona sorabilirsiniz.
Yüklem

2. Devrik Cümle

- Yüklemin cümlemin sonunda olmadığı cümlelerdir.
 - Yürüyorum düş bahçelerinde.
Yüklem
 - Gidiyorum gurbeti gönlümde duya duya.
Yüklem

3. Eksiltili Cümle

- Tamamlanmayan, eksik bırakılan ya da başka bir ifadeyle
yüklemi bulunmayan cümlelerdir.
 - Karşımda asırlık bir çınar... (vardı denmemiş, yüklem
söylenmemiş)

4. Soru Cümlesi

- Bir durum ya da olay hakkında bilgi almak için kullanılır.
 - Sen de beni düşündün mü? (Gerçek soru cümlesidir,
amaç cevap almaktır.)
 - Birden karşıma çıkmasın mı? (Sözde soru cümlesidir,
amaç cevap almak değildir.)

ANLAMINA GÖRE CÜMLELER

1. Olumlu Cümle (Biçimce ve Anlamca)

- Yargının gerçekleştiğini, gerçekleşeceğini ya da gerçekleşebilir olduğunu bildirir.
- Bir özelliğin var olduğunu söyler.
- Olumsuzluk unsurları "-ma/-me, -maz/-mez, -sız/-siz, yok, değil" bulunmaz.
- Kazada can kaybı yaşanmış.
- Her şeyin bir sonu var.

2. Olumsuz Cümle (Biçimce ve Anlamca)

- Yargının gerçekleşmediğini veya gerçekleşemeyeceğini ifade eder.
- Yüklemde olumsuzluk unsurları yani "-ma/-me, -maz/-mez, -sız/-siz, yok, değil" kullanılır.
- Kazada can kaybı yaşanmadı.
- Bu yemeklerin hepsi tuzsuz

3. Biçimce Olumsuz Anlamca Olumlu Cümle

- Yüklemde olumsuzluk unsuru vardır ama cümlelerin anlamı olumludur.
- Birçok şeyden haberim yok değil.
- Son günlerde mutsuz sayılmam.

4. Biçimce Olumlu Anlamca Olumsuz Cümle

- Cümlelerde olumsuzluk unsuru bulunmadığı hâlde olumsuz anlam ihtiva eden cümlelerdir.
- Zaten insanlıktan ne anlar ki.
- Gel de bu habere inan!

YAPILARINA GÖRE CÜMLELER

1. Basit Cümle

- İçinde tek yargı bulunan cümlelerdir.
- Bir tane çekimli fiil ya da ek-eylem bulunan cümlelerdir.
 - Son günlerde yıldızlar görünmüyor.
 - Kitabın sonunu merak ettim.

2. Birleşik Cümle

- Bir tane temel yargı ve istenildiği kadar yan yargıdan oluşan cümlelerdir.

a. Girişik Birleşik Cümle:

İçinde fiilimsi bulunan cümlelerdir.

Karanlığın içinden geçerek evine ulaştı.
Yan cümle Temel cümle

Az çalışıp başarılı olmak imkânsızdır.
Yan cümle Yan cümle Temel cümle

b. Şartlı Birleşik Cümle:

- Yan yargısı yani yan cümlesi "-sa, -se" şart ekiyle kurulan cümlelerdir.

Hızlı koşarsan yorulursun.
Yan cümle Yan cümle

c. İç İç Birleşik Cümle:

- Yan cümlesi başka bir bağımsız cümleden oluşan birleşik cümlelerdir.
 - Yaşlı adam, eskiden buralarda bir ev bile yoktu, dedi.

d. ki'li Birleşik Cümle: (İlgi Cümlesi)

- Yardımcı cümle ile temel cümlelerin "ki" ile bağlandığı cümlelerdir.
 - Her şeyi bilmeliyim ki her soruya cevap verebileyim.
 - Öyle güzel bir renkti ki herkes hayran kaldı.

3. Sıralı Cümle

- Birden fazla cümlelerin virgül (,) ya da noktalı virgül (;) ile art arda sıralanmasıdır.
 - Bu okulu herkes seviyor, kimse bu okuldaki ayrılmak istemiyor.
 - Necip, Mert, Semih koşuyor; Salih, Mustafa onları alkışlıyor.

4. Bağlı Cümle

- Birden fazla cümlelerin "bağlaç" ya da "bağlaçlar" yardımıyla birbirine bağlanmasıdır.
 - Takım şampiyonluğa koşuyor ve taraftar coşuyordu.

BİLGİ KUTUSU

SIFAT (ÖN AD)

İsmi önüne gelerek ismi niteleyen veya belirten sözcük türüdür. Sıfatlar genellikle isim çekim eklerini almaz. Niteleme sıfatları isim çekim eki alırsa veya isim düşer ve tek başlarına kalırsa adlaşır ve adlaşmış sıfat olur. Belirtme sıfatları isim çekim eki alırsa zamire döner.

1. Niteleme Sıfatı:

İsmi renk, durum ve biçim bakımından niteler. İsme sorulan "nasıl" sorusunun cevabıdır.

Hâlâ duruyorsa yeşil elbisen onu bir gün benim için giy. "İyi insanlar kazanacak." cümlesinde isim düşer ve sıfat ek alırsa adlaşmış sıfat olur. "İyiler kazanacak." cümlesinde iyiler, adlaşmış sıfattır.

A) Şu dağlarda kar olsaydım.

Benim bu dertlerim bitmez.

Bin atlı o gün der gibi bir orduyu yendi.

2. Belirtme Sıfatları:

İsmi sayı, işaret, soru, belirsizlik yönünden belirtir.

A) **İşaret Sıfatı:** İsmi işaret yoluyla belirtir. İsme sorulan "hangi" sorusunun cevabıdır.

➤ Şu dağlarda kar olsaydım.

B) **Sayı Sıfatı:** İsmi sayı yönünden belirtir. Dört grupta incelenir.

a) **Asıl Sayı Sıfatı:** İsme sorulan "kaç?" sorusunun cevabıdır. Sayı, net olarak bellidir.

➤ Üç kişi yola doğru ilerledi. (Kaç kişi)

b) **Sıra Sayı Sıfatı:** İsmi, sıra yönünden belirtir. İsme sorulan "kaçıncı?" sorusunun cevabıdır.

➤ Beşinci sokaktan hızla ilerledik.

➤ İlk sırada ben varım.

c) **Kesir Sayı Sıfatı:** Ondalık, yüzdelik ifadeleri karşılar. "Kaçta kaç?" sorusunun cevabıdır. Genellikle yarım, tüm, çeyrek, tam gibi ifadelerle karşımıza çıkar.

➤ Yediği çeyrek ekmek doymasını sağlamıştı.

d) **Üleştirme Sayı Sıfatı:** Paylaşma bildirir. İsme sorulan "kaçar?" sorusunun cevabıdır.

➤ Herkese birer dilim pasta düştü.

C) **Soru Sıfatı:** İsmi soru yoluyla belirten sıfatlardır. Sorunun cevabı da sıfattır.

➤ Hangi gün dönecek? Nasıl bir ev alacaksın? Kaç kişi sınavdan yüksek aldı? Ne gün okula gideceksin?

D) **Belgisiz Sıfat:** İsmi, belirsiz yönünden belirtir.

➤ Birtakım sorunlar / Bazı insanlar / Birçok kişi / Bir gün başaracağız / Her zaman / Hiçbir zaman / Biraz ekmek / Çoğu zaman

Sıfatlarda Pekiştirme

1. "m, p, r, s" ünsüzleriyle yapılır: Yemyeşil ova / Sapasağlam masa
2. İkilemelerle yapılabilir: İri iri taşlar
3. "mi" soru edatıyla yapılabilir: Güzel mi güzel araba

Sıfatlarda Küçültme

"-cık, -cağız, -msı, -mtrak, -ca/ce" gibi küçültme ekleriyle yapılır.
Minicik eller / Büyükçe masa
Mavimsi gömlek almış.

BİLGİ KUTUSU

ZARF (BELİRTEÇ)

Fiilleri, fiilimsileri, sıfatları, adlaşmış sıfatları ve kendi türünden sözcükleri farklı yönlerden belirten sözcük türüdür.

1. Durum (Hâl) Zarfı: Fiilleri ve fiilimsileri durum yönünden belirtir. Fiil ve fiilimsilere sorulan "nasıl" sorusunun cevabıdır.

Gecenin karanlığında sokaktan sessizce kayboldu. (Nasıl kayboldu?)

Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden. (Nasıl çıkacaksın?)

Çorbayı soğutarak içmeyi sevdiğini söyledi. (Nasıl içmeyi?)

2. Zaman Zarfı: Fiilleri ve fiilimsileri zaman bakımından belirten sözcüklerdir. Fiil ve fiilimsilere sorulan "ne zaman?" sorusunun cevabıdır.

Sonbaharda kendimi yorgun hissederim. (Ne zaman hissederim?)

Her zaman konuşarak beni susturmayı başarır. (Ne zaman konuşarak?)

Bazen karışıyor hayal ve sevdâ. (Ne zaman karışıyor?)

3. Yer - Yön Zarfı: Fiilleri ve fiilimsileri yer-yön bakımından tamamlar. Fiil veya fiilimsiye sorulan "nere?" sorusunun cevabıdır. Bu belirteçler isim çekim eklerini almaz. İleri, geri, içeri, dışarı, öte, beri, aşağı, yukarı ifadeleri fiil veya fiilimsiyi belirtir ve ek almazsa yer-yön zarfı olur.

Birkaç saat sonra yukarı çıkmaya karar verdi. (Nere çıkmaya?)

Onu görmek için aylar sonra dışarı çıktı. (Nere çıktı?)

Son zamanlarda hep aşağı gidiyor. (Nere gidiyor?)

4. Miktar (Azlık-Çokluk) Zarfı: Fiili, fiilimsiyi niteleyen/belirten, sıfatı, adlaşmış sıfatı ve zarfı derecelendiren miktar bakımından belirten sözcüklerdir. İlgili sözcüğe sorulan "ne kadar?" sorusunun cevabıdır.

Yaşı küçük olmasına rağmen topluluk önünde çok iyi konuşuyor. (Ne kadar iyi konuşuyor?)

Az çalışan beklediği karşılığı alamaz. (Ne kadar çalışan?)

Son zamanlarda yaşadığımız olaylar, en zor olaylardı. (Ne kadar zor olaylardı?)

"En" ve "daha" sözcükleri, üstünlük (derecelendirme) zarfı olarak adlandırılır.

5. Soru Zarfı: Fiil ve fiilimsiyi soru yoluyla belirten zarflardır.

Dik yamaçları nasıl tırmandınız?

Bu arabayı almak için ne kadar çalışmalıyız?

Yüzüme ne bakıp duruyorsun? ("Ne?" soru ifadesi neden, niçin, niye anlamlarındaysa zarftır.)

Olanları bana niye anlatmıyorsun?